

DOŽIVLJAJ NEGACIJE IDENTITETA I BRIŽNOST ZA RODITELJE U ODNOSU NA SOCIJALNU OKUPLJENOST PORODICE

BRANKO MILOSAVLJEVIĆ

UDK/UDC: 316.356.2

IVAN MIMICA

Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper

Primljen :1989-11-08
Received

Cilj ovog rada je ispitivanje doživljaja negacije identiteta mladih i brižnosti za roditelje u odnosu na svakodnevnu okupljenost porodice urbane sredine (SOPUS). Ispitivanje je izvršeno pomoću: Upitnika indeks SOUNPS-BM, Skale za ispitivanje doživljaja negacija identiteta i Skale za ispitivanje brižnosti adolescenata u vezi sa roditeljima.

Dobiveni rezultati pokazuju da nema statistički značajne korelacije između indeksa SOUNPS i doživljaja negacije identiteta, kao i brižnosti adolescenta u vezi sa roditeljima. Određeni vidovi negacije identiteta adolescenata češći su od oca nego od majke, a određeni vidovi brižnosti u vezi sa roditeljima češći su prema majci nego prema ocu.

Rezultati su prodiskutovani i dovedeni u vezu sa nalazima drugih autora.

Uvod i problem

Kada se govori o identitetu adolescenta, nezaobilazna je teorija Eriksona. Po Eriksonu (1968) za formiranje vlastitog identiteta važna su tri elementa: prvi je da pojedinac sebe doživljava kao postojanu, istu, osobu u različitim vremenima; drugi je da socijalna sredina percipira osobu kao istu u različitim situacijama i vremenima, a treći element značajan za formiranje identiteta pojedinca jeste "rast ili akumulacija pouzdanja" u korenspondentnosti njegove percepcije samog sebe i percepcije od drugih. Spomenuti elementi dolaze do izražaja kada adolescent nastoji da rješava pitanje: "Tko sam ja?" To pitanje se postavlja i rješava u susretu sa socijalnom okolinom, drugima. Ovisno od složenosti socijalne okoline ovo pitanje biva lakše ili teže rješeno. U nerazvijenim društvenim zajednicama gdje su manje mogućnosti izbora ego-identiteta (podvukao, Fulgosi, 1985) to pitanje se rješava bez ili s minimalnom krizom identiteta, što nije slučaj, prema Eriksonu (1968), u razvijenim društvenim zajednicama.

Novo studije (npr. Widdicombe, 1988) povezuju dimenzije identiteta sa self-konceptom (samopojmanjem). Samopojmanje u ovim studijama dijeli

se u dva sustistema. Jedan se odnosi na lični identitet (personal identity), a drugi na društveni identitet (social identity). Turner i saradnici (1987) pokazuju da samopoimanje predstavlja hijerarhijski sistem koji obuhvata tri razine identiteta. Ove razine se označavaju kao: personalni, bazični i humani identitet. Sve tri kategorije identiteta temelje se na komparacijama sa drugima. Individualni identitet ("personal self-categorizations") temelji se na komparacijama između sebe i intimnih grupa ("intragroup comparisons").

Bazični identitet ("social identitets or social self-categorizations") temelji se na komparacijama sa drugim ljudskim bićima u intimnim i drugim socijalnim grupama. Humani identitet ("human self-categorizations"), identifikacija sebe kao ljudskog bića, osniva se na komparacijama sa drugim vrstama živih bića. Formiranje identiteta adolescenata, kako se vidi prema Eriksonovoj teoriji ličnosti i psihosocijalnog razvoja, kao i prema novijim istraživanjima, doprinose drugi. Među tim drugim posebno mjesto pripada primarnim, intimnim grupama, kao što je porodica. Porodica, prema Eriksonu, (podvukao Fulgosi, 1985) svojom zaštitničkom ulogom može da otežava sticanje i formiranje identiteta adolescenta. Nasuprot tome porodice, koje umjesto zaštitničke uloge prefereraju podršku identiteta, osamostalji- vanja, adolescenta, učvršćuju vjerovanje kod njega da ga respektuju i da podržavaju njega i ono što je on. (Cernkovich i Giorando, 1987). To bi moglo, pretpostavljamo, imati uticaja i na povećanu brižnost adolescenta prema roditeljima. U tom sklopu čini se interesantnim pitanje uloge svakodnevne okupljenosti porodice urbane sredine (SOPUS) za doživljavanje negacije identiteta i brižnost adolescenta u vezi s roditeljima. Prema tome, problem ovog istraživanja je: *ispitivanje doživljaja negacije identiteta i brižnosti adolescenta u vezi sa roditeljima u odnosu na indeks SOPUS (svakodnevnu okupljenost porodice urbane sredine) adolescenta.*

Metoda

Ispitanici. - Ispitivanjem je obuhvaćeno 350 učenika drugog i trećeg razreda srednjih škola. Svi ispitanici su: muškog spola i dobi od 15 do 17 godina. Prosječna dob je 16,1 godina. Ispitanici žive i stanuju sa roditeljima, u potpunim porodicama, tj. u porodicama u kojim žive djeca i biološki roditelji.

Procedura. - Podaci za ovo ispitivanje prikupljeni su pomoću instrumenata tipa upitnika i skala. Ispitivanje je provedeno u učionicama na grupama 25-30 učenika.

Instrumenti. - U ispitivanju su upotrijebljeni: Upitnik indeks SOPUS-BM, Skala za ispitivanje brižnosti adolescenta u vezi sa roditeljima i Skala za ispitivanje negacije identiteta.

Upitnik indeks SOPUS-BM sastoji se od dva dijela: prvi obuhvata ispitivanje o nekim sociodemografskim karakteristikama porodice (11 pitanja); drugi se sastoji od 10 čestica koje se odnose na aktivnosti koje članovi porodice prema očekivanjima obavljaju zajedno, a o što su: zajednički obroci, izlasci, posjete rodbini po ocu, rodbini po majci, prijateljima porodice, razmatranje pitanja iz rada i života porodice. Zadatak ispitanika je bio da uz svaku česticu na skali od 1 (1 = nikada) do 5 (5 = svaki dan) označi čestinu kojom on zajedno sa obitelji obavlja navedene aktivnosti. Individualni indeks se dobiva sumiranjem bodova postignutih na svih 10 čestica. Cronbach alpha za indeks SOPUS jednako je .62. Prema preporukama u knjizi Nunnallya "Psychometric theory" (navedeno prema Shrerer, 1982) skale sa vrijednosti alpha .60 mogu se koristiti za potrebe istraživanja. Sadržajna valjanost skale je zadovoljavajuća. Korelacije pojedinih čestica sa ukupnim rezultatom se kreću od $r = .33$ do $.44$, (Milosavljević, 1989).

Skala za ispitivanje brižnosti (od 8 čestica) adolescenata u vezi sa roditeljima je modificirana skala koju su u istraživanju koristili Cernkovich i Giordano (1987). Modifikacija se sastoji u tome što su čestice učinjene nešto kraćim, prilagođene našem jeziku i što njena primjena prodrzumijeva ispitivanje brižnosti u vezi sa ocem, odnosno u vezi sa majkom. To nije uključivala skala koju su koristili navedeni autori. Zadatak ispitanika je bio da uz svaku česticu na skali označi od 1 (1 = nikada) do 5 (5 = stalno) stupanj svoga slaganja. Koeficijenti pouzdanosti skale brižnosti u vezi sa ocem (alpha = .74) i majke (alpha = .72) su zadovoljavajući. Cernkovich i Giordano (1987) su za svoju verziju ove skale dobili alpha = .75.

Sadržajna valjanost naše obe skale je zadovoljavajuća. Korelacije pojedinih čestica za skalu brižnosti adolescenata u vezi sa ocem sa ukupnim rezultatom kreću se od $r = .33$ do $r = .70$, a za skalu brižnosti adolescenta u vezi s majkom od $r = .44$ do $r = .62$. Ovi parametri pokazuju da se skala može koristiti za istraživanje.

Skala za ispitivanje negacije identiteta sadrži 5 čestica i predstavlja nešto izmijenjenu skalu koju su u svome istraživanju koristili Cernkovich i Giordano (1987). Originalne čestice skale su slobodno prevedene u duhu našeg jezika i njihova upotreba podrazumijeva ispitivanje negacije identiteta adolescenta posebno od oca, a posebno od majke. To nije činjeno prema originalnoj verziji skale spomenutih autora. Zadatak ispitanika je bio da uz svaku česticu na skali od 1 (1 = nikada) do 5 (5 = uvijek) označi stupanj svoga slaganja. Koeficijenti pouzdanosti skale za negaciju identiteta od oca (alpha = .64) i majke (alpha = .60) su zadovoljavajući kao i sadržajne valjanosti skale. Korelacije se kreću za oca $r = .50$ do $r = .62$ i za majku $r = .35$ do $r = .57$. Prema tome, skala se može koristiti u istraživanju.

Rezultati i diskusija

Doživaljaj negacije identiteta je evidentan kod adolescenta, ali ne i naglašen, (tablica 1.). Njegova čestina označena je u rasponu od "nikada" do "ponekad" (tablica 1). Na svim česticama, kojim se iskazuju pojedini vidovi osporavanja identiteta (tablica 1), navedeni su odgovori u 74-94% slučajeva da to adolescenti ne doživljavaju "nikada" ili doživljavaju "rijetko" i "ponekad" (tablica 1).

Tablica 1.:

Čestina procjena na skalama pojedinih vidova negacije identiteta ličnosti adolescenta (N=350)

Vidovi nagacije identiteta ličnosti adolescenta	Čestina procjena na 5-stepenoj skali						Hi-kvadrati računati iz frekvencija	
	Nikada-Rijetko		Ponekad		Često-Stalno			
	Otac	Majka	Otac	Majka	Otac	Majka		
Podcjenjivanje	f	245	274	51	29	54	47	8.155 ⁺
	%	70,0	78,28	14,48	8,28	15,62	13,44	
Neuvažavanje mišljenja	f	222	254	88	63	40	33	6.961 ⁺
	%	63,54	72,57	25,0	18,0	11,46	9,43	
Neprihvatanje adolescenta kakav jest	f	248	244	62	70	40	36	.728
	%	70,85	69,79	17,70	20,0	11,45	10,21	
Upozoravanje na pogrešan razvoj	f	273	278	55	51	22	21	.219
	%	78,00	79,42	15,72	14,58	6,28	6,0	
Procjena da treba biti bolji	f	135	167	124	95	91	88	7.280 ⁺
	%	38,54	47,71	35,42	27,14	26,04	25,15	

+značajno $P < 0,05$

Prema tome, doživljaj osporavanja identiteta nije čest kod oko najmanje 3/4 adolescenta. Često ili stalno osporavanje identiteta navodi samo 6-26% adolescenata (tablica 1). Ako se uzme da je često ili stalno osporavanje identiteta adolescenta od oca ili majke težak konflikt između roditelja i adolescenta, onda se može kazati da je obim onih koji doživljavaju često osporavanje identiteta sličan obimu onih koji u razdoblju adolescencije prolaze kroz teške konflikte sa porodicom. Naime, neka istraživanja (npr. Hill, 1985) pokazuju da oko 15-25% mladih i njihovih familija prolaze kroz teške konflikte u razdoblju adolescencije. Određeni vidovi osporavanja

identiteta adolescenata (kao što su: – podcjenjivanje; – neuvažavanje mišljenja; – procjena da treba biti bolji -, značajno češće potiču od oca nego od majke, (izračunati hi-kvadrati su značajni, tablica 1 -. Ovi rezultati su sukladni sa onim rezultatima (npr. Silveberg i Steinberg, 1987 – koji sugeriraju da razvoj identiteta, autonomiju sina, posebno teško podnosi otac jer se teško prilagođava na sinovu neovisnost u razdoblju adolescencije. Razlozi su tome, dijelom, prema nekim istraživanjima (npr. Silverberg i Steinberg, 1987 – što očevi osamostaljanje, neovisnost adolescenta percipiraju kao suprostavljanje roditeljskoj kontroli. Postojanje takve percepcije omogućuje konflikte, odnosno, prema rezultatima ovog rada, češće osporavanje identiteta od oca nego od majke.

Svakodnevna okupljenost porodice urbane sredine (tablica 2) može se označiti prema skali (Milosavljević, 1985) kao "neznatno naglašena". Korelacija između indeksa SOPUS i doživljaja osporavanja identiteta je niska (tablica 3). Ovaj nalaz pokazuje da doživljaj osporavanja identiteta, koji se inače rijetko navodi kao česta i stalna pojava (6-26% adolescenata) predstavlja varijablu koju određuju drugi faktori, a ne socijalna okupljenost porodice.

Tablica 2.:
Statistički parametri za skalu indeksa SOPUS

Vidovi svakodnevne okupljenosti porodice urbane sredine	M	SD
Doručak	2.8	.985
Ručak	3.37	1.010
Večera	3.74	1.122
Aktivnosti sa ocem	2.32	.902
Aktivnosti sa sestrom, bratom	3.05	.892
Aktivnosti sa majkom	3.17	.895
Okupljenost s rodbinom po ocu	3.09	1.092
Okupljenost s rodbinom po majci	3.39	.867
Okupljenost s prijateljima porodice	3.37	.759
Razmatranje pitanja iz života familije	3.35	1.029

Vdovi brižnosti adolescenta u vezi sa roditeljima procijenjeni su (tablica 4) oznakama od "ponekad" (za pet vidova u tablici 4., navedeni po 1, 2, 3, 4, 8) do "često" (za tri vida, u tablici 4, navedeni pod 5, 6, 7). To pokazuju rezultati u tablici 4, jer se aritmetičke sredine na 5-stepenoj skali kreću od 2,64 do 4,36. Kako je već spomenuto, stupanj brižnosti se označava od 1 (1=nikada, 2=rijetko, 3=ponekada, 4=često) do 5 (5=stalno). Visoka ili česta brižnost (tablica 4) kod adolescenata javlja se u vezi sa

Tablica 3.: Korelaciona matrica

	SOPUS	Brižnost za oca	Brižnost za majku	Negacija identiteta od strane oca	Negacija identiteta od strane majke
SOPUS	1	.1	-.07	.18	.06
Brižnost za oca		1	.74	.02	.05
Brižnost za majku			1	.05	.02
Negacija identiteta od strane oca				1	.89
Negacija identiteta od strane majke					1

"srećom oca, majke", "raspoloženjem oca, majke" i "kada je imalo bolestan otac, majka". Vidovi brižnosti adolescenta u vezi sa roditeljima su naglašeniji za majku nego za oca. Posebno se to očituje (u tom pogledu dobivene su statistički značajne razlike između procjena za oca i majku), kada se procjenjuje "mišljenje oca, majke o životu adolescenta", "da li ispunjava očekivanja oca, majke", "sreća oca, majke", "raspoloženje oca, majke", "bolest oca, majke". U svim ovim slučajevima adolescenti daju veće značenje majci. Ovi rezultati su u određenoj mjeri sukladni nalazima (npr. Silverberg i Steinberg, 1987) koji pokazuju da postoji veća distanca otac-adolescent nego majka-adolescent i da je majka više uključena u život adolescenta nego otac, kao i da (Steinberg, 1988) u vrijeme adolescencije dolazi do povećanja konflikata otac-sin, smanjenja povjerenja i veza između oca i sina. Ovome treba pridodati nalaze o većoj intimnosti (npr. Lacković-Grgin, 1986), povjerenju (Rosenthal and et al, 1988) adolescenta prema majci nego prema ocu.

Tablica 4.:

Statistički parametri dobiveni na Skali za ispitivanje brižnosti adolescenta u vezi sa roditeljima (N=350)

Vidovi brižnosti adolescenta u vezi sa roditeljima	Otac		Majka		t-test
	M	SD	M	SD	
1. Mišljenje o adolescentu	2.64	1.193	2.82	1.246	-1.956
2. Mišljenje o životu adolescenta	2.72	1.182	2.94	1.227	-2.417 ⁺
3. Mišljenje o ponašanju adolescenta	2.81	1.232	1.95	1.232	-1.505
4. Da li ispunjava očekivanja oca, majke	3.18	1.13	3.39	1.114	-2.476 ⁺
5. Sreća oca, majke	3.71	1.081	3.98	.989	-3.448 ⁺⁺
6. Raspoloženje, oca, majke	3.58	1.068	3.78	.991	-2.570 ⁺
7. Kada je imalo bolestan otac, majka	4.17	.996	4.36	.811	-2.769 ⁺⁺
8. Ponašanje, oca, majke	3.02	1.384	2.83	1.391	-1.812

+ značajno P<0.05 ++ značajno P<0.01

Naši rezultati pokazuju da su adolescenti brižniji prema majci. To bi se moglo dovesti u vezu sa činjenicama da je majka više uključena u svakodnevni život adolescenta, na manjoj je distanci sa adolescentom nego otac i da ona predstavlja osobu kojoj se lakše povjeravaju adolescenti. Osim toga, uloga majke je prema istraživanjima (npr. Singer i Mikšaj-Todorović, 1989) "da bude izvor obiteljske topline, srdačnosti, sigurnosti, optimizma i da emocionalnu toplinu, navike i drugo ponašanje prenese na djecu". Očekivati je da barem dijelom u tome leži logika o većoj brižnosti adolescenta za majku nego za oca. Stupanj brižnosti za oca, odnosno za majku je neovisan od indeksa SOPUS (svakodnevne okupljenosti porodice urbane sredine), kao što je neovisno osporavanje identiteta ličnosti adolescenta, također, od indeksa SOPUS. I jedno i drugo pokazuje da je doživljaj negacije identiteta kao i brižnost adolescenta za roditelja ovisan od drugih faktora koji nisu otkriveni ovim istraživanjem.

Literatura:

- Cernkovich, A.S., Giordano, C.P., Family relationships and delinquency, *Criminology*, 1987, 25, 295-321.
- Erikson, E., *Identity: Youth and crisis*, New York, Norton, 1968.
- Fulgosi, A., *Psihologija ličnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1985.
- Hill, P.J., Family Relations in Adolescence: Myths, Realities, and New Direction, *Genetic Social, and General Psychology, Monographs*, 1985, III (2), 233-248.
- Lacković - Grgin, K., Neke karakteristike interakcije adolescenata s njima značajnim odraslima, *V Dani psihologije u Zadru*, 1986, 3, 87-92.
- Milosaavljević, B., Instrumentalna komunikacija i roditeljska kontrola u odnosu na indeks SOPUS adolescenata, *Radovi filozofskog fakulteta u Zadru*, 1990, 29, (u pripremi za tisak)
- Milosaavljević, B., Indeks SOPUS kao indikator porodične moći u socijalizaciji adolescenata, *Radovi filozofskog fakulteta*, 1985, 24, 117-127.
- Milosaavljević, B., Skale za ispitivanje socijalno prihvatljivog i socijalno neprihvatljivog ponašanja adolescenata, *u rukopisu*, 1989.
- Rosenthal, A.D., Efklides, A., Demetriu, A., Parental Criticisms and Young Self-Disclosure, *Journal of Youth and Adolescence*, 1988, 17, 25-39.
- Sherer, M., Maddux, E.J., The Self-efficacy skale: Construction and validation, *Psychological Reports*, 1982, 51, 663-671.
- Silverberg, B.S., and Steinberg, L., Adolescent Autonomy, Parental-Adolescent Conflict, and Peretnal Well-Being, *Journal of Youth and Adolescence*, 1987, 16, 293-312.
- Singer, M., Mikšaj-Todorović Lj., *Delinkvencija mladih*, Globus, Zagreb, 1989.
- Steinberg, L., Recent Research on the Family at Adolescence, *Journal of Youth and Adolescence*, 1987, 16, 191-197.
- Steinberg, L., Reciprocal Relation Between Parent-Child Distance and Pubertal Maturation, *Development Psycology*, 1988, 24, 1-7.
- Turner, J.C., Hogg, M.A., Oakes, P.J., Reicher, S.D., Wetherall, M.A., A Self-Categorization Theory, u knjizi "*Rediscovering the Social Group, Basic Blackwell*", Oxford and New York, 1987.
- Widcombe, S., Dimension of Adolescent identity, *European Journal of Social Psychology*, 1988, 18, 471-483.

*Branko Milosavljević – Ivan Mimica: THE EXPERIENCE OF THE IDENTITY
NEGATION AND PARENTS CARE IN RELATION TO "D'TOFUS" INDEX**

The aim of this article is to investigate the experience of the identity negation and parents care in relation to daily togetherness of families in urban settings (D'TOFUS). The investigation was conducted on a sample of 350 male pupils in the second and third grade of middle school. The investigation was done by means of the following: the questionnaire D'TOFUS-BM, the scale for the investigation of the experience of the identity negation and the scale for the investigation of adolescents' care in relation to their parents.

The obtained results show that there is no significant statistical correlation between the D'TOFUS index and the experience of the identity negation and the care of the adolescents in relation to their parents. Certain aspects of identity negation in adolescents are more common from the father's part than mother's. Certain aspects of care in relation to the parents was more frequent towards the mother than the father. Results were discussed and related to the findings of other authors.

* This investigation is part of the research program: "Socializing and developmental problems during the character formation of the young" financed as Project 2.1201 by the Croatian Science Center.